

Hjälpmedelsanvändarens ersättningskyldighet

Enligt hälso- och sjukvårdslagen är hälso- och sjukvården skyldig att vid behov tillhandahålla hjälpmedel. Vårdgivarens personal förskriver och lånar ut hjälpmedel till patienten. Hjälpmedlen är formellt sett vårdgivarens egendom. (Samhällsägda hjälpmedel)

Vårdgivaren kan ställa eventuella anspråk på ersättning från hjälpmedelsanvändaren om hjälpmedlet skadats utöver normal förslitning, kommit bort på grund av oaktsamhet eller inte lämnas åter vid lånetidens slut eller på uppmaning av annan anledning.

Dalarnas Hjälpmedelscenter kan i texten förkortas med DHC.

Innehållsförteckning

Förskrivarens informationsskyldighet och dokumentation.....	3
Vägledning	3
Definitioner och begrepp.....	3
Ersättningskrav i olika sammanhang	4
Förvaring	4
När någon inte följer bruksanvisningen/instruktionen	5
Åverkan eller ingrepp.....	5
Upprepade mindre skador	5
Upprepade förluster	5
När personal eller anhörig orsakar skadan	5
När annan person avsiktligt har orsakat skada på hjälpmedel	6
Allmän och särskild kollektivtrafik.....	6
Vid uppmaning.....	6
Ersättningskrav vid skada eller förlust av hjälpmedel.....	6
Försäkring	7
Låntagares kostnad för skadade eller förlorade hjälpmedel.....	8
Arbetskostnad för ny utprovning	8
Ersättningskrav då hjälpmedel inte, efter anmodan, återlämnas	8
Låntagares kostnad för hjälpmedel som inte lämnas åter efter anmodan	9
Rutin vid skada eller förlust av ett hjälpmedel	9
Hyreshjälpmedel.....	10
Retur- och försäljningssortiment	10
Rutin vid återkallning av hjälpmedel	11
Hyreshjälpmedel.....	11
Retursortiment.....	11
Dödsbo	11

Förskrivarens informationsskyldighet och dokumentation

Det är viktigt att den som förskriver ett hjälpmedel förklarar att det är ett lån, att det ska lämnas tillbaka när behovet upphört eller efter angiven tid, samt att de flesta hjälpmedel återanvänds när de lämnats tillbaka.

Bruksanvisning för hjälpmedel och eventuell individuell anvisning ska gås igenom och lämnas till hjälpmedelsanvändaren. Förskrivaren ska försäkra sig om att hjälpmedelsanvändare kan förstå informationen. Vid behov ska den utformas individuellt.

Låneavtal inklusive lånevillkor kan undertecknas vid förskrivning av kostsamma hjälpmedel samt vid upprepad skada eller förlust och vid särskilt stödbegärliga hjälpmedel.

[Läs mer om lånevillkor/ Hantering av låneavtal.](#)

Låneavtalet är ingen förutsättning för ersättningskrav men den kan underlätta processen. Om en patient har behov av ett hjälpmedel är vårdgivaren skyldig att förskriva det, även om patienten vägrar att tillgodogöra sig/underteckna låneavtalet.

Vägledning

Det finns inga särskilda författningsbestämmelser som reglerar om en hjälpmedelsanvändare kan bli ekonomiskt ansvarig för om lånat hjälpmedel missköts. Det står vårdgivaren fritt att uppställa skäliga villkor för utlåning.

Allmänna bestämmelser om ersättningsskyldighet återfinns i skadeståndslagen (1972:207). Enligt vad som kan betraktas som en huvudregel i skadeståndslagen är "var och en som uppsåtligen eller av vårdslöshet vållar person- eller sakskada" är ersättningsskyldig härför.

Definitioner och begrepp

- Att vara **aktsam** innebär att om möjligt undvika skador, att väl vårda sitt hjälpmedel och att följa bruksanvisningen och förskrivarens individuella anvisningar. **Individuella anvisningar** kan handla om hur hjälpmedel ska användas och hur de ska skötas/underhållas. En **olyckshändelse** kan hända även om hjälpmedelsanvändare är aktsam
  - Hjälpmedelsanvändare (låntagare) kan i vissa fall bli **ersättningsskyldig**. När sjukvårdshuvudmannen kräver ersättning av hjälpmedelsanvändare ställer man **ersättningskrav eller ersättningsanspråk**. Ersättningskrav ställs inte vid aktsamhet
  - **Förlorat/ förkommet** hjälpmedel innebär att det inte återlämnas till sjukvårdshuvudmannen. Förlust kan bland annat uppstå när ett hjälpmedel tappas bort eller blir stulet
  - **Försäkringsskydd** betyder att låntagaren har försäkrat sitt eller sina hjälpmedel. **Självrisk** är den utgift som försäkringstagaren svarar för själv vid beräkning av ersättningen från försäkringen i de fall hjälpmedelsanvändaren bedöms vara ersättningsskyldig för skada eller förlust av hjälpmedel
-

- **Låneavtalet/Lån av Samhällsägt hjälpmedel** är en överenskommelse mellan hjälpmedelsanvändare (låntagare) och förskrivare(långivare) om villkoren för utlåning av hjälpmedel. **Lånevillkor** beskriver vad lån av hjälpmedel innebär och vad som förväntas av låntagaren. **Låntagaren** är i detta sammanhang patient som lånar hjälpmedel. När det gäller barn upp till 18 år är vårdnadshavare låntagare
- **Nyvärde** innebär att ett hjälpmedel är nytt. Om ett hjälpmedel har använts har det inget nyvärde utan ett **restvärde**
- **Skada** innebär att ett hjälpmedels funktioner eller utseende har förändrats
En skada leder till att:
  - hjälpmedlet behöver bytas ut eller repareras för att kunna användas
  - behöver repareras för att kunna återanvändas eller
  - underhåll eller rekonditionering försvårasEn skada kan uppstå genom normal förslitning. Förändringar uppstår med tiden vid normal användning. Skada utöver normal förslitning kan inte förklaras med normal användning
- **Skadeanmälan** måste göras för att kunna kräva skadestånd eller annan ersättning. I detta sammanhang handlar det om att låntagaren gör en skadeanmälan för att få ersättning från tredje part till exempel trafikbolag eller försäkring.
- **Återlämningskrav** eller **återkrav** – Hjälpmedelsanvändare ska lämna tillbaka hjälpmedel när hen blir uppmanad till det. Vårdgivaren **återkallar** hjälpmedel och kan i samband med detta ställa återlämningskrav/ återkrav.
- **Åverkan och ingrepp** betyder att hjälpmedelsanvändare förändrar hjälpmedlet genom att exempelvis klistra på märken eller skumgummi, måla, såga mm.

Ersättningskrav i olika sammanhang

Förvaring

Hjälpmedel ska i första hand förvaras enligt leverantörens bruksanvisning eller i förekommande fall enligt Dalarnas Hjälpmedelscenters instruktioner.

Om hjälpmedelsanvändare har försäkrat sitt hjälpmedel behöver hen också undersöka villkoren för förvaring med försäkringsbolaget.

Då hjälpmedel förvaras i utrymme som är åtkomligt för flera (exempelvis barnvagns- eller cykelförråd) kan det vara nödvändigt att låsa fast hjälpmedlet med kompletterande lås.

För hjälpmedel som förvaras i jackficka eller väska gäller att man ska förvara dem så som man förvarar sin egen plånbok.

När någon inte följer bruksanvisningen/instruktionen

Hjälpmedelsanvändare ska följa bruksanvisning och förskrivarens individuella anvisningar. Den som lånar ett hjälpmedel ska vara aktsam om det och göra sitt bästa för att förebygga samt undvika att hjälpmedlet skadas.

Om en skada uppkommer till följd av att hjälpmedelsanvändare inte följt bruksanvisningen kan ersättningskrav utgå för skada utöver normal förslitning.

Avsteg från bruksanvisningen kan exempelvis vara att hjälpmedelsanvändare inte laddat batteriet till sin elrullstol, bytt batteri i sin handdator på felaktigt sätt, använt sin rollator för att transportera personer på sitsen, belastat rullstol, madrass eller annat med för tung vikt eller utsatt klocka, tangentbord eller rullstol för vatten.

Vattenskador kan uppstå både inomhus och utomhus.

Åverkan eller ingrepp

Det som inte går att återställa kan hjälpmedelsanvändare bli ersättningskyldig för. Åverkan kan exempelvis vara att hjälpmedelsanvändare har förändrat sitt hjälpmedel på sådant sätt att det inte enkelt kan återställas i samband med reparation eller rekonditionering.

Upprepade mindre skador

Förskrivaren behöver följa upp och utvärdera om hjälpmedlet använts på rätt sätt och enligt anvisning, om ytterligare instruktion eller träning behövs eller om hjälpmedlet behöver bytas mot annat hjälpmedel eller återtass.

Bedömer förskrivaren att hjälpmedelsanvändare kan hantera hjälpmedlet på rätt sätt och har fått tillräckligt med information för att hantera och sköta det, kan ersättningskrav ställas vid upprepade skador.

Upprepade förluster

Vid upprepade förluster av hjälpmedel kan ersättningskrav ställas.

Vid upprepade förluster som inte beror på själva funktionsnedsättningen kan det vara angeläget att skriva ett låneavtal för att vid nästa tillfälle lättare kunna ställa ersättningskrav.

Vissa funktionsnedsättningar (exempelvis nedsatt minnesfunktion) kan medföra risk för upprepade förluster av hjälpmedel. Förskrivaren ska i så fall undersöka om det finns andra lösningar (annan förvaring, andra rutiner, annat hjälpmedel med mera).

När personal eller anhörig orsakar skadan

Om en arbetstagarare, till exempel personal på ett särskilt boende, en personlig assistent eller skolpersonal, vållar sakskada eller förlust av hjälpmedel genom fel eller försummelse i tjänsten skall arbetsgivaren enligt skadeståndslagen ersätta skadan.

Undantag är ersättningskrav mot assistensbolag, i de fallen kontakter hjälpmedelsanvändare själv sitt försäkringsbolag som i sin tur kan driva krav om ersättning mot assistansfirman.

Det är viktigt att hjälpmedelsanvändare genast rapporterar eventuella skador till förskrivaren så att man tillsammans kan formulera en "anmälan om skadat eller förlorat hjälpmedel" som vårdgivaren skickar till personalens arbetsgivare.

När anhörig eller närstående förorsakar skada eller förlust av ett hjälpmedel kan hjälpmedelsanvändare bli ersättningsskyldig.

Hjälpmedelsanvändare har ansvar att förmedla information om exempelvis skötsel, hantering och förvaring till personer i närheten som kan komma att hantera hjälpmedlet. I många fall kan den anhöriges hemförsäkring ersätta eventuell skada.

När annan person avsiktligt har orsakat skada på hjälpmedel

Hjälpmedelsanvändare ansvarar för anmälan till polis och kontakt med försäkringsbolag.

Allmän och särskild kollektivtrafik

Hjälpmedelsanvändare lånar hjälpmedel med nyttjanderätt och ansvarar därmed för transport av hjälpmedel under förskrivningstiden.

Skadas hjälpmedel eller förloras i samband med transport går ersättningskrav till hjälpmedelsanvändare. Det är viktigt att förskrivaren informerar om att hjälpmedelsanvändaren kan göra skadeanmälan till trafikbolaget.

I samband med flygresa är det viktigt att skada eller förlust av hjälpmedel anmäls innan man lämnar flygplatsen.

Vid uppmaning

Ersättningskrav på hjälpmedlets restvärde kan ställas om hjälpmedelsanvändare inte snarast återlämnar sitt hjälpmedel efter att förskrivaren avslutat förskrivningen och uppmanat hjälpmedelsanvändare att återlämna hjälpmedlet.

Ersättningskrav vid skada eller förlust av hjälpmedel

Har hjälpmedelsanvändare gjort sitt bästa för att undvika att hjälpmedel skadas ställs inget ersättningskrav.

Ersättningskrav kan bara ställas om hjälpmedelsanvändaren har fått information och tagit del av lånevillkoren eller undertecknat ett låneavtal. Dokumentation ska ske i patientjournalen. Det är vårdgivarens ansvar att ställa eventuella ersättningskrav. Ersättning kan ställas för skadat eller förlorat hjälpmedel, inte för att bekosta ett nytt hjälpmedel.

Om ett hjälpmedel skadas eller förloras har vårdgivaren tillsammans med Dalarnas Hjälpmedelscenter att bedöma om hjälpmedelsanvändaren varit vårdslös. Det gäller även i de fall en annan person än hjälpmedelsanvändaren skadar ett hjälpmedel. För barn och ungdomar gäller särskilda regler i fråga om skadeståndsansvar. Begränsat skadeståndsansvar kan även gälla personer med psykisk funktionsnedsättning i enlighet med Skadeståndslagen kap 2, 4 § och 5 §.

Förutsättning för att kräva ersättning av skadat eller förlorat hjälpmedel är att hjälpmedlet har

- ett nyvärde över 2 500 kr och
- att skada, förlust orsakats av oaktsamhet

Vid upprepad skada eller förlust kan dock ersättningskrav ställas även om det enskilda hjälpmedlet har ett lägre värde.

Ersättningskrav för hjälpmedel till vuxna personer går i regel till hjälpmedels- användaren som själv har ansvar för att föra talan mot exempelvis försäkringsbolag, färdtjänst, flygbolag eller liknande. Hjälpmedelsanvändare kan i vissa fall få stöd av en god man eller förvaltare.

Ersättningskrav för hjälpmedel till barn upp till 18 år går till vårdnadshavaren. Skadeståndslagen ska beaktas (kap 2, 4 §) innan ersättningskrav ställs.

Behöver hjälpmedelsanvändaren ett nytt hjälpmedel är vårdgivaren skyldig att förskriva detta även om denne ännu inte ersatt det hjälpmedel som är skadat eller förlorat.

Försäkring

Hjälpmedel är ur försäkringssynpunkt lös egendom som man innehar för sitt privata bruk. I samband med att ett hjälpmedel lämnas ut rekommenderas patient att se över sitt försäkringsskydd. Försäkringspremie betalas av patient. Självrisk betalas av patient när hjälpmedlet skadats eller förlorats på grund av oaktsamhet.

Om patient är omyndig eller saknar rättslig kapacitet åvilar ansvaret vårdnadshavare, god man eller förvaltare.

Förskrivaren ska informera om att det är möjligt att hjälpmedelsanvändarens befintliga försäkringar täcker skada eller förlust av hjälpmedel och att det är upp till patient att kontrollera det. Att försäkra sitt hjälpmedel är ett sätt att gardera sig så att man i vissa fall inte behöver betala ersättning själv.

Förskrivaren ska kunna ge exempel och redogöra för vad som händer när ett hjälpmedel skadas eller förloras.

Vårdgivaren kan inte kräva att patient tecknar försäkring för lån av hjälpmedel. Det innebär att förskrivning av hjälpmedel inte kan nekas även om patient inte vill teckna försäkring.

Låntagares kostnad för skadade eller förlorade hjälpmedel

Typ av hjälpmedel	Låntagaren betalar (ingen moms)
Hyreshjälpmedel – låntagaren har försäkring	Låntagaren betalar hjälpmedlets ekonomiska restvärde dock lägst 20 % av hjälpmedlets inköpspris. Låntagaren betalar självriskan.
Hyreshjälpmedel – låntagaren har ingen försäkring	Låntagaren betalar hjälpmedlets ekonomiska restvärde dock högst 20 % av basbeloppet.
Retursortiment vuxna	60% av försäljningspriset till förskrivande enhet.
Retursortiment barn	Återstående värde beräknat på 3 års avskrivning dock lägst 20 % av aktuellt inköpspris.
Försäljningssortiment – hörapparater	Återstående värde beräknat på 5 års avskrivning dock lägst 20 % av apparatens inköpspris.
Försäljningssortiment – övrigt	Belopp enligt DHCs / OTA:s försäljningspris.
Glasögon/ kontaktlinser	Fastställda bidragsregler gäller. Ingen ersättning utgår.
Peruker/toupéer	Fastställda bidragsregler gäller.

Arbetskostnad för ny utprovning

Betalas av vårdgivaren.

Ersättningskrav då hjälpmedel inte, efter anmodan, återlämnas

Ersättningskrav kan bara ställas om hjälpmedelsanvändaren har fått information och tagit del av lånevillkoren eller undertecknat ett låneavtal. Dokumentation ska ske i patientjournalen. Det är vårdgivarens ansvar att ställa eventuella ersättningskrav. De ska ställas muntligt och skriftligt. Faktura skickas därefter på restvärde. Betalas inte den går ärendet till inkasso.

Låntagares kostnad för hjälpmedel som inte lämnas åter efter anmodan

Typ av hjälpmedel	Låntagaren betalar (ingen moms)
Hyreshjälpmedel	Ekonomiskt restvärde dock lägst 20 % av hjälpmedlets inköpspris.
Retursortiment	60% av försäljningspriset till förskrivande enhet.

Rutin vid skada eller förlust av ett hjälpmedel

Förskrivare undersöker hur skadan eller förlusten har gått till. Dokumenteras i journal.

Låntagare gör anmälan till sitt försäkringsbolag. Gäller även skada vid åsknedslag. Stöld/inbrott anmäls även till polisen.

Vid transportskada gör låntagare anmälan till aktuellt transportbolag. Om transportbolaget inte lämnar någon ersättning gör låntagare anmälan till sitt försäkringsbolag.

Ny förskrivning görs till hjälpmedelsanvändaren om behovet kvarstår.

Skadat eller förlorat hjälpmedel anmäls till Dalarnas Hjälpmedelscenter som beräknar kostnaden och fakturerar vårdgivaren.

Avtal om lån ingås alltid mellan låntagare och vårdgivare. Vårdgivaren har inget avtalsförhållande med någon annan part, varför vårdgivaren inte har någon skyldighet eller möjlighet att fakturera någon annan part än låntagaren.

Hyreshjälpmedel

Dalarnas Hjälpmedelscenter tar tillsammans med förskrivaren (vårdgivaren) ställning till om skadan/förlusten beror på oaktsamhet.

Har skadan/förlusten orsakats av oaktsamhet ställer DHC ersättningskrav till Vårdgivaren. Det är sedan vårdgivaren som beslutar om kravet ska gå vidare till låntagaren/hjälpmedelsanvändaren eller om vårdgivaren ska stå för kostnaden. Dalarnas Hjälpmedelscenter avregistrerar hjälpmedlet om/när ärendet avslutas.

I första hand repareras trasigt hjälpmedel och i andra hand levereras ersättningshjälpmedel.

Om kravet gått vidare till Hjälpmedelsanvändaren ska denne ersätta vårdgivaren för reparation (arbetstid och reservdelar) alternativt kostnad för skadat/förstört/stulet hjälpmedel.

Vårdgivaren fakturerar hjälpmedelsanvändaren som i sin tur reglerar kostnaden med sitt försäkringsbolag eller med transportbolaget.

Om hjälpmedlet återfinns ska detta meddelas Dalarnas Hjälpmedelscenter som vidtar lämpliga åtgärder utifrån de omständigheter som råder.

Retur- och försäljningssortiment

Vid ett nyvärde över 2 500 kr.

Förskrivaren tar ställning till om skadan/förlusten beror på oaktsamhet.

Vårdgivaren fakturerar låntagaren som i sin tur reglerar kostnaden med sitt försäkringsbolag eller med transportbolaget.

Rutin vid återkallning av hjälpmedel

Varje steg i rutinen ska dokumenteras av förskrivaren.

När förskrivare bedömt att behovet av hjälpmedlet upphört tas en muntlig dialog med hjälpmedelsanvändaren om denna bedömning samt att hjälpmedlet ska lämnas åter.

Lämnas hjälpmedlet inte åter tas ny muntlig kontakt med uppmaning att lämna åter hjälpmedlet.

Efter två muntliga kontakter skickar förskrivaren brev med återkallelse och ersättningskrav (brevmall, Återkallelse hjälpmedel). Detta görs två gånger.

Hyreshjälpmedel

- Förskrivaren meddelar Dalarnas Hjälpmedelscenter att låntagare inte lämnat åter hjälpmedlet trots muntliga och skriftliga påminnelser
- DHC skickar faktura med ersättningskrav till förskrivaren/förskrivande enhet med ersättningskrav om hjälpmedlet inte återlämnats efter ovanstående kontakter (brevmall, fakturering ersättningskrav)
- Förskrivaren/förskrivande enhet beslutar om kravet ska gå vidare till låntagaren/hjälpmedelsanvändaren eller om förskrivande enhet ska stå för kostnaden
- Aktuell betalare debiteras hyra tills hjälpmedlet är återlämnat eller fakturerat brukaren

Retursortiment

- Vid ett nyvärde över 2 500 kr
- Vårdgivaren skickar faktura med ersättningskrav om hjälpmedlet inte återlämnats efter ovanstående kontakter (brevmall, Fakturering ersättningskrav)

Dödsbo

- Ett dödsbo är en juridisk person som uppstår i och med dödsfallet och som upplöses vid ett arvskifte. När endast en dödsbodelägare finns, är dödsboet upplöst när bouppteckningen registreras
  - Hjälpmedel ska återlämnas. Dödsbodelägare ansvarar solidariskt för detta
  - Skulder ärvs inte, men ett dödsbo ansvarar för boets skulder med sina tillgångar
  - Ett dödsbo får inte skiftas innan skulderna betalats, eller en uppgörelse träffats med samtliga fordringsägare. Om man ändå skiftar ett dödsbo innan skulderna reglerats och lånad egendom återställts, kan dödsbodelägarna bli personligt betalningsansvariga
  - Samtliga fordringsägare ska underrättas av dödsboet när ett dödsfall skett, om inte alla skulder kan betalas, med förslag till uppgörelse eller avskrivning.
-